

۴۶۵۰

۵۹۲

۱

ص ۱

درم کاست خط فارسی

حبرها و نقطه‌هایی جدید

پیرامون تغییر خط فارسی

کاظم استادی

سرشناسه :	استادی، کاظم، ۱۳۵۴ -
عنوان و نام پدیدآور :	دانشنامه خط فارسی (جلد ۱۵) مؤلف کاظم استادی. شامل: ۱. درآمدی فلسفه خط، ۲. خط در ایران (۲، ۱)، ۳. سیر تحول خط عمومی، ۴. نویسه گردانی و متون، ۵. آینده جدانویسی خط فارسی، ۶. تاریخچه تغییر خط، ۷. فعالان اصلاح الفبا و خط، ۸. اخوندزاده و تغییر خط، ۹. ملکم خان و تغییر خط، ۱۰. مکتب اسلام و تغییر خط، ۱۱. حکم فقهی تغییر خط، ۱۲. مجموعه مقالات ۱۳. درآمدی مجموعه مقالات، ۱۴. هولوکاست خط فارسی، ۱۵. کتابشناسی خط فارسی
مشخصات نشر :	قم: مؤلف، ۱۳۹۲.
مشخصات ظاهری :	۶۰۰ ص (مجموع ۱۵ جلد).
شابک :	978-600-04-3323-9
وضعیت فهرست نویسی :	فبیای مختصر
یادداشت :	فهرست نویسی کامل اثار در نشانی: http://opac.nlai.ir قابل دسترسی است
شماره کتابشناسی ملی :	۲۸۲۹۶۱۲

دانشنامه خط فارسی

(جلد ۱۵)

مؤلف: کاظم استادی

مؤلف: کاظم استادی

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۰۴-۳۷۳۲-۹

شابک دوره: ۹۷۸-۶۰۰-۰۴-۳۷۳۲-۹

چاپ اول: ۱۳۹۲

تعداد صفحات: ۵۹۴

تیراژ: ۵۰۰ جلد

لیتوگرافی: نویسی

چاپ: سلمان فارسی

پخش: انتشارات برگزیده، تهران، خیابان ایرانشهر، نبش کلاتری،

پلاک ۲۳۰، طبقه ششم شمالی - تلفن: ۸۸۴۹۰۲۸۳-۵

قم، خیابان شهداء، کوچه ۲۳، پلاک ۱۶ - تلفن: ۳۷۷۴۴۱۲۵

حق چاپ محفوظ و مخصوص مؤلف است.

قیمت دوره: ۳۵۰ هزار تومان

فهرست مطالب

پیشگفتار

۱۳

نگاهی اجمالی به سیر اتفاقات پیرامون خط فارسی پس از انقلاب ۳۱

بخش اول:

خبرها و نظرها پیرامون تغییر خط فارسی

۷

مهر خاندن‌ست / مه‌م‌ود رزائیان ۳۹

دبیره‌نگاری در زبان فارسی / مرتضی کاخی ۲۳

خط فارسی و گرفتاری تغییر / گمنام ۴۹

خط فارسی در پیام کوتاه تلفن همراه مظلوم واقع شده است / گروه نویسندگان

۵۵

خط فارسی محدود می‌شود / مسعود خیام ۶۱

زبان فارسی را دریابید / جمعی از استادان زبان و ادبیات فارسی ۶۹

خط فارسی در خطر / علی شیخ الاسلامی ۷۵

نظرات خوانندگان ذیل این خبر ۷۸

زبان فارسی و خط لاتینی / پیام یزادنجو ۸۷

تعیین معادل الفبای لاتین برای رسم الخط فارسی / فریدون مجلسی ۱۰۱

کودتای حروف / عبدالرضا مقدم ۱۰۷

تکنولوژی نوین و زبان فارسی / حسن بهزادیان نژاد ۱۱۷

ناهمگونی‌های املایی در کتاب‌های درسی پایه‌ی دوم ابتدایی / گننام ۱۲۷

خط فارسی را نمی‌توان اصلاح کرد / محمد رضا باطنی ۱۳۳

خط فارسی اصلاح‌پذیر نیست / ابوالحسن نجفی ۱۳۹

خط فارسی نسبت به خط انگلیسی قابلیت بیشتری دارد / ابراهیم خدایار ۱۵۱

به جاء، دغغه کمبود واژه، به فکر تولید علم باشیم / کوروش صفوی ۱۵۵

ز ن و خ فارسی / محمد رضا باطنی ۱۵۹

نگاهی به شکلات خط فارسی در ارتباط با فناوری اطلاعات / عاصی، آشوری

۱۷۵

خط و زبان فارسی از سیر ابراهیم تکنولوژی عقب مانده‌اند / علیرضا پوزممتاز ۱۸۳

خط فارسی باید بازسازی شود / محمد حقشناس ۱۸۹

تغییر خط را اولین بار افراشیون / سیدین‌ها مطرح کردند / محمد بقایی

۱۹۵

وسوسه تغییر خط فارسی باطل است / محمود عابدی ۱۹۹

ارتباط زبان فارسی با خط فارسی اتفاقی نیست / حسین نصر ۲۰۵

مسعود خیام و پیشنهاد «خط فنی» فارسی او / مسعود خیام ۲۱۱

دیدگاه‌های خوانندگان ذیل این‌خبر ۲۲۰

جایگزینی «خط فارسی» با چه؟ / مهرداد ایرانمهر ۲۴۷

درباره نهضت تغییر رسم‌الخط فارسی / داریوش مختاری ۲۵۳

ضرورت تغییر خط فارسی به خط جهانی اسپرانتو / امید سهرابی ۲۶۱

آیا خط تغییر می‌کند؟ / نسترن صادقی ۲۶۷

خط فارسی ناقص است / مهدی صادقی ۲۷۵

نقدی بر نوشتار «خط فارسی ناقص است» / علیرضا افشاری ۲۸۱

و اکنون، خط در ایران تغییر یافته است / کاظم استادی ۲۹۳

مشکلات خط فارسی حل شدنی است؟ / غلام حسین صدری افشار ۲۹۹

دفاع فریدون جنیدی از خط فارسی / فریدون جنیدی ۳۰۵

دخالت رئیس‌جمهور برای پایان دادن به آشفتگی خط فارسی / حسن انوری ۳۰۹

چگونه از آشفتگی بازار رسم الخط فارسی نجات پیدا کنیم؟ / عباسعلی وفایی ۳۱۳

راه حل برای رفع مشکل خط فارسی / هوشنگ مرادی کرمانی ۳۱۹

چگونه مشکلات خط فارسی را حل کنیم؟ / ابراهیم خدایار ۳۲۵

راه حل مشکلات خط فارسی چیست؟ / منوچهر دانش‌پژوه ۳۳۱

پیشنهاد برای حل دشواری‌های خط فارسی / میرجلال‌الدین کزازی ۳۳۹

پیشنهاد مسعود خیم بول حل مشکلات خط فارسی / مسعود خیم ۳۴۵

حرف‌های بحث‌برانگیز کوروش صفوی درباره‌ی خط فارسی / کوروش صفوی ۳۵۱

تغییر خط فارسی / عبدالرضا حسن‌زاده ۳۶۱

درباره‌ی خط فارسی / رضا شکراللهی ۳۶۵

چرا نباید خط فارسی را تغییر دهیم / فرزانه سودی ۳۷۱

پیشنهاد توفیق سبحانی برای حل مشکلات خط فارسی / توفیق سبحانی ۳۷۷

تغییر رسم الخط فارسی نه عملی است و نه مورد پسند است / فاطمه کلاهیجان ۳۸۳

دفاع از خط فارسی، دفاع از میراث مکتوب یک تاریخ / گمنام ۳۸۷

اهمیت پارسی‌نویسی / صدرالدین طاهری ۳۹۵

تغییر خط فارسی در شرایط فعلی به صلاح نیست / کوروش کمالی سروستانی ۴۰۱

تغییر خط فارسی معقول نیست / ابراهیم مال‌میر ۴۱۱

سه پیشنهاد برای تغییر خط فارسی / رضا ساکی ۴۱۵

دست از سر خط فارسی بردارید / عباس خوش‌عمل کاشانی ۴۱۹

هرگونه دخل و تصرف در خط فارسی عیب دارد / محمد دبیرمقدم ۴۲۵

تغییر خط یا تغییر حاکمیت؟! / احسان ۴۳۱

از تغییر خط فارسی بوی توطئه نمی‌آید / ابراهیم خدایار ۴۳۷

زبان و خط فارسی شناسنامه‌ی ما برای ورود به جهان است / احمد محیط

طباطبایی ۴۴۷

آیا تغییر رسم الخط فارسی چاره ساز است / عرفان نظراهارای، علیرضا شریفی ۴۵۳

مقاومت عجیب آموزش و پرورش در مقابل دستورخط فارسی / علی اشرف صادقی

۴۶۱

بخش ۳م:

پاسخ به بررسی راثکوت، پیرامون تغییر خط ۴۶۹

مقدمه ۴۰۱

معایب خط فارسی ۴۰۰

برخی از دلایل به برنگزیدن تغییر خط در گذشته ۴۷۸

چرا خط تغییر می‌کند ۴۸۱

۱. گسل و فاصله با ادبیات و متون قدیمی ایجاد می‌شود ۴۸۴

جواب ۴۸۷

بررسی وضعیت کنونی ما با آثار دانش گان ۴۸۷

بررسی وضعیت آینده ما پس از تغییر خط ۴۹۰

سخن دیگر ۴۹۲

۲. با تغییر خط، هویت ملی و فرهنگ ما تخریب می‌شود ۴۹۱

جواب ۴۹۵

تعریف زبان فارسی ۴۹۵

زبان فارسی در تغییر است ۴۹۸

سخن آخر ۴۹۸

۳. چین و ژاپن خطشان مشکل است، اما پیشرفت کرده‌اند ۴۹۹

جواب ۵۰۰

۴. تغییر خط، باعث پیشرفت نمی‌شود ۵۰۵
جواب ۵۰۶
۵. همه خط‌های دنیا عیب و نارسایی دارند ۵۰۸
جواب ۵۰۹
۶. خط لاتین متر نیست ۵۱۱
جواب ۵۱۲
۷. کشورهایی که بر خط دادند، پشیمانند ۵۱۸
جواب ۵۱۹
۸. خط ما خوب است و آوزن خط فارسی آسان است ۵۲۱
جواب ۵۲۲
۹. خط فینگلیش مورد استفاده مردم نیست ۵۲۹
جواب ۵۳۰
۱۰. بچه‌ها و بزرگ‌ترها نمی‌توانند خط فینگلیش بخوانند ۵۳۳
جواب ۵۳۳
۱۱. موافقان تغییر خط با زبان و خط آشنایی ندارند ۵۳۵
جواب ۵۳۵
۱۲. تغییر خط ستیز با اسلام و فرهنگ دینی است ۵۳۷
جواب ۵۳۷
- استفتائات جدید پیرامون تغییر خط ۵۴۲
۱۳. تغییر خط توطئه استعمار و استکبار است ۵۵۱
جواب ۵۵۱
- تأثیر خط عربی در پیشبرد و پیشرفت اسلام ۵۵۶
- نسبت تدبیر و ایمان مسلمانان، به خط عربی ۵۵۸
- تأثیر تغییر خط در درجه مسلمانان و نیز مناسبات اسلامی ۵۶۱

سخن آخر ۵۶۳

۵۶۶	خط ایران در آینده نزدیک تغییر خواهد کرد
۵۶۶	برخی از مزایای جدانویس حروف خط فارسی

بخش سوم:

۵۷۵	کتابشناس خط فارسی پس از انقلاب اسلامی ایران
۵۷۷	کتاب، مقاله و پایاننامه
۵۹۰	بخشی از کتابها که تاریخ دقیق آنها مشخص نبود

www.ketab.ir

پسگزار:

در ایران، خط فارسی و مسائل پیرامون آن، بیش و پیش از آنکه یک موضوع علمی در جامعه علمی، ادبی و فرهنگی ایران قلمداد شود، به صورت یک «تابوی ملی و مذهبی» درآمده است. هیچ کسی نمیتواند منکر این حقیقت گردد که خط، ابزار است. ابزار باید در خدمت انسان باشد.

اگر انسان از کفش استفاده نمیکند، کفش در خدمت اوست. تا وقتی که کفشی بتواند اهداف و نیازهای انسان را برآورده نماید، کفش اوست و مورد توجه. اگر کفشی به دلایلی فرسوده گردد و یا ذرات غیر تازگی، به خوبی نتواند نیازهای انسان را فراهم سازد، این کفش، مقدس نیست و باید دور انداخته شود تا کفشی دیگر به عنوان ابزار جدید، بهتر و مناسبتر در خدمت انسان قرار گیرد. این، ایده برخی از حامیان تغییر خط در ایران است که نگاهی ابزاری به خط دارند.

در مقابل، عده‌ای دیگر، خط را ابزار نمی‌دانند و برای آن «هویی مستقل» قائلند. اینان خط فارسی را در هر صورتی دوست دارند. چه پیر و فرسوده باشد و چه عیب‌هایی متعددی داشته باشد؛ تا حدی که در دنیای مدرن جدید، غیر قابل استفاده گردد.

این دو دیدگاه اصلی نسبت به خط فارسی و مسائل پیرامون آن است. این دیدگاه‌ها باعث شده تا تاریخ خط فارسی، حداقل در دویست سال اخیر،

فراز و نشیب‌های زیادی را در مقام معارضه داشته باشد.

مثلاً به این گفتگو^۱ که توسط مصطفی فرزانه^۲ با «صادق هدایت» انجام

شده است توجه کنید:

آیا شما معتقدید که خط فارسی باید عوض شود؟

چرا که نه؟ این چه تمصی است که همه راجع به خط دارند؟ خط فقط وسیله نوشتن و خواندن است. مگر زبان ما عربی است که فقط باید به عربی نوشت؟ یک موقعی قدرت دست عرب‌ها بود آدم‌های باسواد نه تنها به خط عربی می‌نوشتند، بلکه بدون اینکه عرب باشند، کتاب به عربی می‌نوشتند. حالا قدرت علم است خاج‌پرست‌ها افتاده است و اگر کسی بخواهد واقعاً به علوم دست پیدا کند، خط لاتین بیشتر سر و کار دارد. ولی مساله در اینجا چیز دیگریست؛ سوم سرنوشت کتاب‌های فارسی که به این خط نوشته شده چه خواهد بود اساتید محترم که سر تلفظ هر کلمه با همدیگر دعوا دارند، مجبور میشوند کلمات را به روشی بنویسند. شجاع باید تلفظ کرد یا شجاع؟ لغات عربی را ما غالباً با معنی و تلفظ غیرعربی مصرف می‌کنیم. آنوقت دست فضلاء باز میشود. به همین جهت خرید این اشخاص کارشکنی میکنند. می‌ترسند که دکان فضل‌فروشی‌شان کساد بشود و دیگر ندانند از چه راهی نشان را در بیاورند. یعنی مهمترین مدرک سوادشان املا و تاذیل است؟

پس چیست؟ روزی که بنا بشود خط را عوض کنند باید کتاب‌ها را به خط جدید بنویسند، کتاب لغت درست بکنند، دیکشنری اصلاحات بنویسند. برای این کار باید پهلوی بدانند، عربی بدانند، ترکی بدانند، هندی بدانند، تاریخ وضع لغات را در بیاورند... این‌ها کار یکی دو نفر نیست. آمده‌اند تو این خلدانی زور زده‌اند و یک فرهنگستان قلابی پس انداخته‌اند که از خشتکشان لغت

۱. این متن اکنون را از نسخه چاپ پاریس که آقای فرزانه در سال ۱۹۸۸ در پانصد نسخه منتشر کرده‌اند، وام گرفته‌ایم.

۲. نویسنده روشنفکر ایرانی مقیم پاریس است. در ایران او را بیشتر به با نوشتن کتاب آشنایی با صادق هدایت می‌شناسند.

درمیاورند. چرا که کاری ندارند به زبان رایج. زبان برایشان نان دانی است. مثل همه چیز دیگر.

اتفاقاً یک جزوه از آقای ذبیح بهروز بدستم افتاده است که خط جدیدی را پیشنهاد میکند و گویا بوسیله این خط که بر اساس شکل حرکات لب و دهان و دماغ در موقع تلفظ حروف است، بچه‌ها زود خواندن و نوشتن یاد میگیرند.

بله؟ خط جدید؟ جدید بودنش در اینست که الفبای سیری‌لیک (خط اسلاوها) لاتین را توی همدیگر بر زده و گرنه سال‌هاست که مستشرق‌های فرنگر برای آسان کردن کار خودشان، عربی و فارسی را به صورت فونه‌تیک (صوتی) می‌نویسند و می‌خوانند و با این ترانس کریپسیون (تبدیل دقیق یک خط به یک خط دیگر) دیوار آتش ال نشده‌اند... مگر ترک‌ها خطشان را عوض نکردند؟ چه لزومی دارد آدم بیاید و خط من درآری بسازد؟ ... تازه اگر روزی روزگاری بخواهند کتاب‌های تجو را به خط دیگری در بیاورند، دکان کسانی که با کتاب‌های خطی کسب می‌کنند، تنگ می‌شود... مسایل یکی دو تا نیست. این خط را فعلاً نباید کنار گذاشت. خط را به تدریج باید عوض کرد. عجالتاً باید مشکلات ساده‌اش را حل کرد. مثلاً سوقع کنار می‌کنند، حروف اضافه را مجزا نوشت ولی لغات مرکب را سر هم نوشت.

مثلاً؟

مثلاً چاپخانه یعنی جایی که چیز چاپ می‌کنند، آبر و خانه را سوا بنویسی میشود دو لغت، یا آبجو یک کلمه است، آب و جو را جدا هم بنویسی معنی‌شان عوض میشود... مثال خیلی زیاد است. باید هم چاپچی معنی به خرج بدهد و هم محصص. لغت‌های مرکب در فارسی زیاد است، خیلی وقت‌ها پساوند یا پیشاوند فارسی است، ولی لغت عربی است... این کارها را فعلاً میشود کرد تا روزی که آدم باسواد زیاد بشود. کتاب‌خوان‌ها زیاد بشوند. اگر از حالا شروع بکنند به چاپ کردن کتاب به خط لاتین، بالاخره روزی میرسد که بشود کار جدی کرد، خط جدید را رسمی کرد. بهروز آدم باسواد و خوش‌نیتی است، فقط در همه چیز اغراق میکند. چه او و چه مقدم که اسم خودش را مقدم تلفظ میکند و به این ترتیب خیال میکند که اسمش را فارسی سره شده و از نژاد

آریایی! ز کیسه! این‌ها کار اتیمولوژی (ریشه‌شناسی لغات) را به جایی کشانده‌اند که انگار عرب‌ها از اصل زبان نداشته‌اند و این زبان فارسی است که معرب شده... نه لغت داشته‌اند و نه با همدیگر حرف می‌زده‌اند... این جور تعصب را باید کنار گذاشت. هر ملتی جای خودش را دارد. درست است که عرب‌ها به دنیا گه زده‌اند، ولی اگر آدم ادعا بکند که از اصل وجود نداشته‌اند تازه میشود یک پا هلر که موجودیت هیچ ملتی را به جز ملت آلمان که فدای مزخرفاتش شد، قبول نمیکرد.

درباره آنکه چه کسی از ایرانیان نخست بار به این اندیشه افتاده و سخنانی گفته و نوشته است، گفتگوهای گوناگونی هست. برخی با سنجشهای خود پنداشته‌اند که نخست کسی که درباره کمی‌ها و آکهای الفبا و خط عربی سخن گفته و رساله‌هایی نوشته میرزا فتحعلی آخوندزاده خامنه‌ای بوده است. اما صحیح‌تر آن است که اولین فعلیت تغییر خط در دو قرن اخیر را، پس از برخی از اعضای انجمن دانش سمانی، به مسیو هنریک بارب، ناظر مدرسه السنه شرفیه وین، نسبت دهیم.^۱

اخیراً کتابی از بنده با نام «تاریخچه تغییر خط در ایران» منتشر شده است.^۲ پس از آن، لازم می‌نمود که حداقل برخی از کسانی که در باره تغییر خط به کوشش برخاسته، چیزهایی نوشته و کتاب‌هایی پدید آورده‌اند، نام ببریم و حتی الامکان، فشرده نوشته‌ها و پیشنهادها و اندیشه‌های آنان را درباره خط و الفبا بیاوریم. این مهم با انتشار کتاب «فعالان اصلاح الفبا و تغییر خط» به سرانجام رسید.

۱. رک. به: آخوندزاده و تغییر خط، کاظم استادی، نشر علم، ۱۳۹۲.

۲. رک. به: فعالان اصلاح الفبا و تغییر خط، کاظم استادی، نشر علم، ۱۳۹۱.

۳. رک. به: تاریخچه تغییر خط در ایران، کاظم استادی، کتابخانه آیت الله مرعشی نجفی، ۱۳۹۱.

در مقدمه آن کتاب آورده‌ایم: حدود صد سال پس از آن که چاپ سربی از طریق اروپا به استانبول رسید، موضوع تغییر خط و بحث پیرامون آن در ترکیه رواج پیدا کرد. به واسطه ایرانیان ساکن در ترکیه و قفقاز این بحث به خط فارسی نیز سرایت کرد و به مرور زمان قوت گرفت.

بحث تغییر خط همزمان با رواج چاپ سربی رخ داده است که شاید اگر علت این امر را هم در ترکیه و ایران و دیگر کشورهای منطقه، صنعت چاپ بدانیم، بی‌راستی نیست.

بحث تغییر خط فارسی در سه دوره زمانی (حدود ۱۲۰ سال، که همدیگر را لاپوشانی می‌کنند) در ایران جریان داشته است. دوره اول؛ از حدود سال ۱۲۴۰ ش تا ۱۳۰۰ ش می‌گردد. ۶۰ سال می‌باشد که این ایده نو پا طرفدارانی با مشخصات خاص داشت.

در این دوره حدود هشت نفر پیرامون این موضوع بحث و تلاش نموده‌اند. به واسطه نبود ارتباطات در ابتدای قرن سیزدهم، اخبار اختراعات و نفوذ آنها از مسیر راه زمینی حرکت خود را می‌پیمود. به همین دلیل شهر استامبول به عنوان واسطه بین اروپای متمدن و ایران محسوب می‌شد.

بنابراین چون صنعت چاپ بسیار زودتر در استامبول و پس از آن قفقاز پدید آمده بود، افرادی نیز که تحت تأثیر این صنعت و ترقی‌های دیگر کشورهای اروپایی قرار داشتند، به طبع در ایران نبودند و شامل ایرانیان مقیم منطقه استامبول و قفقاز می‌شدند.

در دوره اول همزمان و همراه با رواج بحث تغییر خط در ترکیه افرادی همانند: آخوندزاده، ملکم خان، مستشار الدوله، میرزا رضای تبریزی، و چند نفر دیگر، هم‌صدا و هم‌کار برای تغییر خط فارسی شدند.

در دوره دوم؛ از حدود سال ۱۳۰۰ تا ۱۳۳۰ یعنی طی ۳۰ سال و همزمان رواج ماشین تحریر، طبقه دوم طرفداران تغییر و اصلاح خط که اکثراً متأثر از علاقمندان یا شاگردان تلاش‌گران دوره اول بودند، شروع به فعالیت کردند.

این گروه به واسطه ارتباط بیشتر ایران با اروپا، مستقل از ترکیه، تحصیل کرده‌ها یا ساکنین کشورهای اروپایی بودند که تقریباً ۳۰ تن را شامل می‌شوند. افرادی همانند:

اعتمادزاده، رشید یاسمی، علی دشتی، عبدالصمد فرهنگ، نو قیق صدرالمعالی، مصطفی فاتح، محمد علی داعی‌الاسلام و ...

دوره سوم؛ از حدود سال ۱۳۳۰ تا ۱۳۶۰ شمسی برای ۳۰ سال و همزمان با رواج ماشین‌های روف‌بینی اینتر تایپ، لاینو تایپ و مونو تایپ در ایران به فعالیت پیرامون اصلاح و تغییر خط پرداخته‌اند.

این گروه که عده زیادی حدود ۸ نفر را به خود اختصاص داده‌اند، بحث تغییر خط را در ایران به اوج رساندند؛ تا آنکه پس از انقلاب اسلامی ایران این مباحث به رکود انجامید. برخی از این تلاش‌گران عبارتند از:

سعید نقیسی، رحمت مصطفوی، رضا، محمود دهندا، علی اصغر خان طالقانی، رضا صفی‌نیا و ...

با بررسی شرح حال شخصیت‌های این سه گروه، می‌توان فهمید که موافقان و یا طراحان تغییر خط در کل این سه دوره، دارای مشترکاتی هستند که شاید بتوان به عنوان تیپ‌شناسی آنها، مطرح کرد.

ما برخی از این مشترکات را در حداقل ۸ عنوان احصا نمودیم که عبارتند از:

۱. روحانی بودن^۱۲. آشنایی یا تسلط به زبان دوم^۲۳. مقیم خارج یا فارغ التحصیل از خارج^۳

۱. اگر به شرح حال بیش از صد و بیست نفر از موافقان تغییر خط مراجعه نمایید، خواهید دید که آنها را روحانی و تحصیل کرده علوم دینی بوده‌اند یا روحانی‌زاده و پرورش یافته خانواده اهل علم و مذهبی می‌باشند. شاخصه معمول خانواده روحانیان و اهل علم این است که کودکان خود را از خردسال به یادگیری قرآن و تحصیل علم مخصوصاً علوم دینی وادار می‌کنند بنابراین به همین مناسبت با ارتقاء این افراد با سواد و خط و نوشتن و خواندن بسیار تنگاتنگ است. و به طبع مشکلات پیش روی نوشتن و ملموس و زودتر درک نموده‌اند. و همین ارتباط می‌تواند تشویق کننده آنها برای اصلاح تعلیم عمومی باشد.

۲. اکثر قریب به اتفاق مروجان اصلاح و تغییر خط فارسی کسانی بوده‌اند که غالباً به غیر از زبان عربی به یک زبان دیگر که فرانسه و در برخی موارد انگلیسی بوده است، مسلط بوده‌اند. همان گونه که می‌دانید اکثر خطوط زبانی فرانسه، متشکل از حروف تغییر یافته لاتین می‌باشد، و همه مزایای خط لاتین، که مهم‌ترین آن حداکثر بودن آن است، را دارا می‌باشند. این آشنایی موافقان تغییر خط با خط لاتین سبب شده، که به همین مناسبت بیشتر به فکر معایب خط فارسی باشند و جدای از آن ترقی کشورهای اروپایی نیز مزید بر علت بود که تمایل آنها بر ترویج تغییر خط مخصوصاً به لاتین را گسترش دهند. سبب است بدانید که بسیاری از آنها، ترک‌زبان بوده‌اند. به علت قرارگیری منطقه جغرافیایی اذربایجان، آستانمبول و تهران، غالب روشنفکران ایران، ترک زبان بوده‌اند، و یا حداقل به زبان ترکی تسلط داشته‌اند.

۳. مروجان تغییر خط در دوره اول که کلاً در خارج از ایران به سر می‌بردند و در واقع بحث اصلاح و تغییر خط از سال ۱۳۰۴ ش به داخل ایران راه پیدا کرد. جدای از دوره در موافقان تغییر خط در دو دوره بعدی نیز قریب به اتفاق تحصیل کرده‌های خارج از کشور بوده‌اند. به عنوان می‌توان ادعا کرد که تحصیل خارج از ایران می‌تواند چند پدیده را به همراه داشته باشد: اول: آشنایی با پیشرفت‌های بسیار فراگیر آن دوره‌ها که به سرعت موجب ترقی کشورهای ایران شده بود. و همین آشنایی موجب ایجاد حس حقارت و عقب ماندگی در محصلین می‌نمود و در آنها انگیزه هایی ایجاد می‌کرد تا به وسیله آن بتوانند این عقب ماندگی را جبران کنند. و شروع رفع هر عقب ماندگی از آموزش و پرورش است و خط، تبلور آموزش همگانی است. دوم: آشنایی با سیستم آموزشی و تحصیلی کشورهای پیشرفته. محصلین ایرانی که در اروپا مشغول تحصیل بوده‌اند بدون استثناء اعتراف دارند که آموزش با خط لاتین برای اروپاییان بسیار سریع و آسان محقق می‌شود. همین سادگی در یادگیری برای کودکان و صرف وقت و هزینه کم‌تر بر آن، سبب شد تا کسانی که از خارج به کشور باز می‌گردند همگی مروج اصلاح و تغییر خط باشند. سوم: هم‌رنگی با فرنگیان سبب می‌شود که دید محصلین ایرانی در فرنگ باز شده و تعلق خاطری که فقط به

۴. ادیب و دانشمند و معلم

۵. تحصیل در مدارس جدید

۶. ارتباط فکری و کاری

بن خط فارسی داشتند، محدود شود و به فراخور هر یک تعلق خاطری نیز به زبان و خط ملی اقامت و تحصیل خود پیدا کنند. همین امر می‌تواند تعصب قومیت و ملت را کاهش دهد و خورش انسان افرا منطقه‌ای نماید.

۱. تمام کسانی که در حدود این ۱۲۰ سال و در دوره‌های سه‌گانه که ذکر شد، پیرامون تغییر یا اصلاح خط فارسی سخن رانده‌اند، از ادبای مسلم و غالباً مشهور بوده‌اند. تسلط به زبان و ادبیات و خط فارسی، اولین گنیم‌های است که مصلح خط باید در خود داشته باشد تا بتواند به عنوان یک متخصص در امور خط حجت نماید. بنابراین یکی از مشترکات بسیار مهم موافقان و طراحان تغییر خط فارسی، ادیب و دانشمند بودن آنهاست، که هر کدام به تنهایی سوابقی مفصل و طولانی در سیر ادبیات معاصر ایران داشته‌اند. این شاخصه از این جهت نیز بسیار حائز اهمیت است که به آنها انگ بی‌سواد و غیر تخصص نمی‌توان زد. چرا که خود آشنای فن ادب هستند و غالباً سالیان درازی مشغول امورش و ترویج آثار گوناگون جامعه، اعم از کودک و نوجوان و مخصوصاً دانشگاهیان بوده‌اند. این جنبه را باید به‌یاد می‌شود که بر پیچ و خم و دشواری‌های تعلیم و آموزش زبان و خط فارسی واقف باشند و هر چه می‌گویند می‌تواند قرین بر تجربه و پختگی آنها باشد.

۲. جدای از افراد گروه اول که خود از مروجان و یا ریسسان ترویج مدارس جدید آموزشی در ایران آن دوره هستند، افراد گروه دوم و سوم اکثر از شاگردان مدارس تحصیلی جدید همانند دارالفنون بوده‌اند. بنابراین در کنار تحصیل علوم قدیمه که همگان در ایران به خواندند، اینها با علوم جدید و تازه وارد به ایران نیز آشنا شدند. این آشنایی ابتدایی یا عدم جدای آنها به عمق عقب‌ماندگی در ایران واقف نمود. و این حس همان گونه که قبلاً اشاره شد در ساز هیچ تشویق آنها برای جبران این عقب‌ماندگی‌ها گشت. به طوری که در اکثر نوشتجات و آثار و نیز خط، شاه بیت دلیشان، دستیابی به علوم جدید و صرف وقت بیشتر در آنها، به جای معطوفی یادگیری زیر و زبانی فارسی است.

۳. می‌تواند به شرح حال این افراد مراجعه نمایید. اکثر شاگرد و استاد و یا همکلاسی با هم بوده‌اند. و این ارتباط و هم‌هنگی در ایجاد و ترویج موضوع تغییر خط بسیار چشم‌گیر است. هیچ کس نمی‌تواند منکر این شود که همیشینی، رنگ ساز است چه رسد به استادی و شاگردی. بالاخره ناخواسته یا خواسته هر شاگردی از استاد و همکلاسی خود تأثیر می‌پذیرد و این تأثیر سبب هم‌رنگی آنها خواهد شد. موافقان تغییر خط، جزایر جداگانه و دور افتاده‌ای از هم نبودند، بلکه غالباً با هم دوست و در بسیاری موارد هم‌نشین و همکار بوده‌اند و این تلاقی‌ها موجب همبستگی و ایجاد انگیزه در پیگیری مباحث اصلاح خط بوده است.

۷. ترقی خواهی^۱

۸. نداشتن منفعت شخصی^۲

این هشت اشتراک حداقلی اشتراکات مدافعان تغییر خط فارسی در ۱۲۰ سال قبل از انقلاب اسلامی است. که البته تمام این اشتراکات در دوره‌های سه گانه ماری نبودند و به نظر می‌رسد که از دوره اول تا دوره سوم کم کم کم رنگ شده‌اند. به طوری که حتی می‌توان گفت اشتراکات ۱ و ۳ و ۶ و ۷ در دوره اول بسیار پررنگ بود و به مرور تا دوره سوم کم رنگ شد ولی اشتراکات ۲ و ۴ و ۵ و ۸ غالباً در تمامی افراد دوره‌های سه گانه شاخص فراگیرتر می باشد.

۱. بارزترین شاخصه موافقان تغییر خط فارسی، ترقی خواهی آنهاست. پس از شکستهای مختلف ایران در جنگهای زمان قاجار و ارتباط برخی از مصلین با کشورهای اروپایی، و ورود محدود برخی اختراعات آنها به کشور ایران، موج ترقی خواهی در سراسر ایران و مخصوصاً بین صاحبان نشریات بسیار فراوان شد. اگر مروری به مجله‌ها و روزنامه‌های آن دوران بیندازید، روزی نیست که نویسندگان آنها به موضوع ترقی کشور ایران نپرداخته باشند. ترقی خواهی در گروه اول هواخواهان تغییر خط بسیار پررنگ بود به طوری که عامل اصلی ماندگی ایران را صعوبت الفبای فارسی و به طبع آن تعلیم و آموزش عمومی می‌دانستند. ترقی خواهی موضوع بسیار جذاب و جدیدی بود که هر کسی را تحت تأثیر قرار می‌داد. و در بسیاری از افراد با هوس پیشرفت و ترقی ایران پیگیر جدی موضوع تغییر خط شدند. و تا حدی نیز توانستند قشر متوسط جامعه را هم نظر خود گردانند. ولی از آنجایی که اکثر مردم ایران توانایی خواندن و نوشتن نداشتند و درگیر این جنگاها نبودند نمی‌توانستند مخاطب این جریان جدید خواه شوند. و این عدم همراهی باعث شد تا خواست عمومی پیرامون این موضوع شکل نگیرد.
۲. آنچه مسلم است هیچ کدام از مروجان تغییر خط منافعی شخصی از اجرای این طرح نداشتند. و این مهم در تمامی افراد در سه دوره مختلف مشترک می‌باشد. اگر چه به دلایلی تغییر خط را صحیح ندانیم، اما نمی‌توانیم مدافعان و طراحان آن را به منفعت طلبی متهم کنیم. اکثر مدافعان تغییر خط از جهت منابع مالی و نیز مقامات اجتماعی در حالتی به سر می‌بردند، که ترویج تفکر تغییر خط اگر برای آنها هزینه‌های مالی و سیاسی داشت، اما به عکس سود مستقیم و شخصی از آن نمی‌بردند. حتی برخی از این افراد جدای از وقت و صرف عمری که در این راه نمودند، هزینه‌ها و مسافرتها و مرارتهای شخصی نیز در این راه کشیدند، که خود حاکی از عدم انتفاع شخصی آنهاست.

بنابر آنچه گفته شد، این نتیجه‌گیری، دور از واقعیت نیست که این افراد از سر خیرخواهی و شرایط خاص زمانی و فراهم شدن زمینه‌های تکنولوژی، علاقمند بودند تا سهمی در تسریع آموزش و تعلیم همگانی داشته باشند، هر چند که به دلایلی مشخص نتوانستند در زمان خود به موفقیت دست پیدا کنند.

بنابراین؛

کتاب «فوائد اصلاح الفبا و تغییر خط» از نظر زمانی بیشتر به مسایل پیرامون تغییر خط در قبل از انقلاب اسلامی ایران پرداخته است. اما پس از پیروزی انقلاب به دلیل گسترش موضوعات اسلامی و وجهه دینی حکومت ایران و گرایشات مذهبی، قسمت دولتی، موضوع تغییر خط که به کلی از تب و تاب افتاده بود با رخداد حادثه ۱۳۵۷، دوباره در ایران، بی‌رمق، حرکتی تازه گرفت؛ اما توجه به خط، نگرانی دیگر گرفت و از تغییر خط به اصلاح خط، تغییر رویه داد. پس از انقلاب بیشتر مقالاتی که پیرامون خط منتشر می‌شد، به اصلاح رسم الخط فارسی و یا یکسان سازی رسم الخط پرداختند.^۱

در مرداد ۱۳۷۱ در شماره ۷۲ مجله آدینه مقاله‌ای منتشر شد با نام «فراخوان به فارسی‌نویسان و پیش‌نهاد به تاجیکان» این فراخوان را ایرج کابلی انجام داده بود و در آن به تفصیل ضمن تشریح نارسایی‌ها و مشکلات موجود در شیوه نگارش خط فارسی توصیه کرده بود، شورایی برای رسیدگی و حل این مشکلات تشکیل شود.

در همین شماره مجله آدینه مقاله دیگری توسط محمد صنعتی با عنوان «دشواری‌های زبان فارسی با کامپیوتر» نیز منتشر شده بود.

۱. ر.ک. به: کتابشناسی خط فارسی، کاظم استادی، نشر کتابخانه آیت الله مرعشی نجفی، ۱۳۹۱.

در ۳۱ مرداد ۱۳۷۱ نخستین نشست شورای بازنگری در شیوه نگارش و خط فارسی تشکیل شد.

و ماه بعد در شهریور ۱۳۷۱ در بخش خبرهای مجله آدینه خبر «اولین نشست اصلاح رسم الخط» آمده است. طبق این خبر شرکت کنندگان در این نشست عبارت بودند از:

کریم امامی، محمدرضا باطنی، ایرج کابلی، علی محمد حق‌شاه، احمد شاملو، کاظم کردوانی و دبیر تحریریه آدینه فرح سرخس در همین خبر آمده است: «آدینه از آقایان محمدرضا شفیعی کدکنی، هوشنگ گلشیری، محمد صنعتی و... نیز درخواست کرده است تا در جلسه‌های این جمع شرکت کنند».

از آن پس اخبار و مصوبات شورا در مجله آدینه منتشر می‌شد. و شیوه نگارش آدینه نیز مطابق این تصمیمات تغییر می‌کرد. کاظم کردوانی به عنوان دبیر این شورا در آبان ۱۳۷۲ گزارشی از فعالیت یک ساله شورا ارائه داد و در آن تاکید شده است که شورا قصد تغییر خط فارسی یا رسم‌نویس کردن آن را ندارد.

در این گزارش آمده است:

«اساسی‌ترین هدف بازنگری در شیوه نگارش خط فارسی دست یافتن به شیوه‌ای است که به کمک آزمون‌های عملی خواندن و نوشتن فارسی را آسان‌تر کند. در مهرماه ۱۳۷۴ اولین شماره‌ی «نامه‌ی فرهنگستان» فصل‌نامه‌ی فرهنگستان زبان و ادب فارسی، به سردبیری احمد سمیعی (گیلانی) منتشر شد.

در گزارش مجله آدینه از انتشار این فصل نامه آمده است:

«در این شماره مقالات ارزنده‌ای در باب زبان و ادب پارسی به چاپ رسیده است اما شاید مهم‌ترین ویژه‌گی این نشریه، رسم الخط آن باشد که بر مبنای پیشنهادهای «کمیسیون شیوهی املائی فرهنگستان زبان و ادب فارسی» شکل گرفته است و با این توضیح که شیوهی املائی این شماره‌ی فصل‌نامه مصوب فرهنگستان زبان و ادب فارسی تلقی نشود...»

خبر بختانه مصوبات «کمیسیون شیوهی املائی فرهنگستان زبان و ادب فارسی» - که در رسم الخط نامه‌ی فرهنگستان به کار رفته - است - از جمله بی‌فایده‌نویسی و لزوم نوشتن کسره‌ی ضایع همان است که در مقاله‌ی فراخوان به فارسی^۱ نویسان نوشته، بر کابلی و مصوبات شورای بازنگری آمده است.^۲

با مرگ هوشنگ گلشیری و احمد شاملو و کریم امامی و با تعطیلی مجله آدینه و رفتن کاظم کردوانی بعد از ماجرای «کنفرانس برلین»^۳، شورا عملاً

۱. پس از انتشار مصوبات شورا، مجله آدینه و بعضی از نویسندگان و مترجمین آثار خود را با شیوه نگارش پیشنهادی این شورا یا شیوه نزدیک به آن منتشر کردند. اما سایر مجموعه آثار خود را به همت نیاز یعقوب‌شاهی با شیوه نگارش جدید ویراستاری کرد و آنان را نیز با کمک هنگامه شهریار با این شیوه منتشر شد. پس از درگذشت شاملو، آید سرکیسیان آثار وی را با شیوه نگارشی مورد علاقه شاملو منتشر می‌کند.

۲. کنفرانس برلین (نام اصلی: کنفرانس «ایران پس از انتخابات») نام همایش ۳ روزه‌ای بود که بعد از انتخابات دوره ششم مجلس شورای اسلامی از ۱۹ تا ۲۱ فروردین ۱۳۷۹ به مدت سه روز از سوی حزب سبزهای آلمان و به دعوت بنیاد هاینریش بل در خانه فرهنگ‌های جهان در برلین برگزار شد. ۱۷ شرکت‌کننده در این کنفرانس با گرایش‌های متنوع بودند که بنا بر دعوت حزب سبزهای آلمان در آن کنفرانس حضور داشتند به ترتیب الفبا عبارتند از: علی افشاری، چنگیز پهلوان، حمیدرضا جلالی‌پور، محمود دولت‌آبادی، فریبرز رئیس‌دانا، منیرو روانی‌پور، محمدعلی

تعطیل شد و نتوانست مصوبات خود را پی گیری کند و نواقص احتمالی آن را برطرف کند.^۱

بنابراین؛ جدای از اثر مسعود خیام، که در سال ۷۳ تحت عنوان «خط آینده؛ آینده خط تمام اتوماتیک فارسی» را منتشر کرد؛ موضوع خط و اصلاح آن، تا همین سال را کد ماند.^۲ البته موضوع خط و تغییر خط از آن زمان تا کنون در حد چندین مصاحبه کوتاه در برخی مطبوعات یا اینترنت باقی مانده است.^۳

تا اینکه در سال ۷۷، رازی، دخترم مهدیه، ورقه درس املاء مدرسه اش را به من داد، چند غلطی در آن بود که از وجود آن ناراحت می نمودم. همانطور که می دانید یاد گیری و آموزش خط فارسی بسیار مشکل و زمان بر است.

این مشکل طاقت فرسا و رنج آور، رای مهدیه و هم سالانش، در سال دوم و سوم دبستان، بسیار پیچیده تر شد. این عیوب خط فارسی، می توانست کم کم موجب سرخوردگی او از دانش و سیر علم آرزوی او شود.^۴

به فکر فرو رفتیم؛ ما آدمها چرا وقتی از مشکل عبور می کنیم، آن را

سپانلو، عزت الله سبحانی، شهلا شرکت، علیرضا علوی تبار، مهرانگیز کاظمی، کدخدای، کاظم کردوانی، اکبر گنجی، شهلا لاهیجی، خدیجه مقدم، حسن یوسفی اشکوری.

۱. فهرست افراد شرکت کننده در شورای بازنگری در شیوه نگارش و خط فارسی: کریم امامی، محمدرضا باطنی، علی محمد حق شناس، احمد شاملو، محمد صنعتی، مصطفی عاصی، ایرج کابلی، کاظم کردوانی، هوشنگ گلشیری، فرج سرکومی، محمدرضا شفیعی کدکنی، فقط نشست دوم، مسعود خیام، مدعو در نشست چهارم و پنجم. (دانش نامه آزاد؛ با تلخیص، زمستان ۱۳۹۰).
۲. ر.ک. به: کتابشناسی تغییر خط، در بخش آخر کتاب فعالان اصلاح الفبا و تغییر خط، کاظم استادی، نشر علم، ۱۳۹۲.
۳. ر.ک. به: مطالب همین کتاب و کتابشناسی تغییر خط پس از انقلاب، کاظم استادی.
۴. ر.ک. به: مقدمه کتاب تاریخچه تغییر خط، کاظم استادی، کتابخانه آیت الله مرعشی نجفی، ۱۳۹۱.

فراموش می‌کنیم. و دیگر نسبت به حل آن برای دیگران، اقدامی نمی‌کنیم. ناگهان جرقه‌ای به ذهنم رسید. مناسب دیدم در حد امکان، برای راحتی کار دانش آموزان و پس از آن، استادان و عموم مردم، عیوب خط فارسی^۱ را رفع کنم، تا همه افراد، به راحتی درست بنویسند و درست بخوانند.^۲

چند روزی به این موضوع فکر کردم و در نهایت با تمام محدودیت‌هایی که برای طراحی وجود داشت، خطی را ابداع نمودم. اکنون آن را «خط استادی» نام نهادم.

این خط، جدا از ۲۹ شکل حروف دارد؛ البته در آن‌ها، شش مصوت نیز به شکل حرف، داخل در کلمات نوشته می‌شوند.^۳

۱. معایب و اشکالاتی که طرفداران تئورالفا برای خط فارسی می‌شمارند فراوان است. مهم‌ترین آنها از این قرارند: ۱. الفبای فارسی حروف بی‌شمار دارد و تعداد حركات، که نماینده حروف با صدا هستند، به صورت حرف معینی در جزوه نمی‌آیند. ۲. هر حرف، شکل جداگانه مشخص و مستقلی ندارد؛ و از ۳۲ حرف الفبای فارسی تنها ۶ حرف آن دارای شکل مخصوص است. ۳. حروف غالباً مشابه‌اند و با اندک غفلتی به جای هم قرار می‌گیرند و می‌شوند و مطلب را یکلی دگرگون می‌سازند. ۴. بعضی از حروف، خوانده می‌شوند ولی نوشته نمی‌شوند. ۵. بعضی دیگر نوشته می‌شوند، ولی خوانده نمی‌شوند. ۶. پاره‌ای از حروف به صورتی جدا از آنچه نوشته می‌شوند، تلفظ می‌شوند. ۷. بعضی از حروف برای بیان چند تلفظ جداگانه به کار می‌روند. ۸. حروف در کتابت به هم متصل می‌شوند و بر حسب آنکه در اول و وسط و یا آخر کلمه قرار گیرند، صورت اصلی خود را از دست داده به صورت و اشکال گوناگون نمایان می‌گردند. ۹. رایج است که بعضی صداها، که در زبان فارسی همه یکسان تلفظ می‌شوند، چندین حرف مقرر شده است. ۱۰. نیزه نوشتن از چپ به راست آسان‌تر است. (نگاه کنید: آرین‌پور، پیحی، از نیما تا روزگار ما، زوار، ۱۳۸۷، ص ۳۴)

۲. البته اگر واقع‌بینانه با این موضوع برخورد کنیم، مشکل خواندن و نوشتن، مختص بچه‌های ابتدایی نیست؛ بلکه بزرگان، حتی در سطح اساتید دانشگاه نیز، نمی‌توانند متن‌هایی را فی‌البداهه، مسلط و سریع، بدون غلط بخوانند و یا احياناً بنویسند. شاید انرژی و وقت بسیار زیادی از فارسی‌زبانان، بجای یادگیری محتوا و فهم علم، صرف یادگیری ابزار استفاده از منابع علمی می‌شود؛ و اگر خوب دقت شود، این نوعی عقب‌ماندگی است.

۳. ر.ک. به: صفحه «خط استادی» در فیسبوک به آدرس: www.facebook.com/KhateOstadi

مانند این متن دیباچه گلستان سعدی:

۱۶ ۱۱۱۱ ۱۱۱۱ ۱۱۱۱ ۱۱۱۱ ۱۱۱۱ ۱۱۱۱ ۱۱۱۱ ۱۱۱۱ ۱۱۱۱
 ۱۱۱۱ ۱۱۱۱ ۱۱۱۱ ۱۱۱۱ ۱۱۱۱ ۱۱۱۱ ۱۱۱۱ ۱۱۱۱ ۱۱۱۱ ۱۱۱۱
 ۱۱۱۱ ۱۱۱۱ ۱۱۱۱ ۱۱۱۱ ۱۱۱۱ ۱۱۱۱ ۱۱۱۱ ۱۱۱۱ ۱۱۱۱ ۱۱۱۱
 ۱۱۱۱ ۱۱۱۱ ۱۱۱۱ ۱۱۱۱ ۱۱۱۱ ۱۱۱۱ ۱۱۱۱ ۱۱۱۱ ۱۱۱۱ ۱۱۱۱
 ۱۱۱۱ ۱۱۱۱ ۱۱۱۱ ۱۱۱۱ ۱۱۱۱ ۱۱۱۱ ۱۱۱۱ ۱۱۱۱ ۱۱۱۱ ۱۱۱۱
 ۱۱۱۱ ۱۱۱۱ ۱۱۱۱ ۱۱۱۱ ۱۱۱۱ ۱۱۱۱ ۱۱۱۱ ۱۱۱۱ ۱۱۱۱ ۱۱۱۱
 ۱۱۱۱ ۱۱۱۱ ۱۱۱۱ ۱۱۱۱ ۱۱۱۱ ۱۱۱۱ ۱۱۱۱ ۱۱۱۱ ۱۱۱۱ ۱۱۱۱
 ۱۱۱۱ ۱۱۱۱ ۱۱۱۱ ۱۱۱۱ ۱۱۱۱ ۱۱۱۱ ۱۱۱۱ ۱۱۱۱ ۱۱۱۱ ۱۱۱۱

۱۱۱۱ ۱۱۱۱ ۱۱۱۱ ۱۱۱۱ ۱۱۱۱ ۱۱۱۱ ۱۱۱۱ ۱۱۱۱ ۱۱۱۱ ۱۱۱۱
 ۱۱۱۱ ۱۱۱۱ ۱۱۱۱ ۱۱۱۱ ۱۱۱۱ ۱۱۱۱ ۱۱۱۱ ۱۱۱۱ ۱۱۱۱ ۱۱۱۱

۱۱۱۱ ۱۱۱۱ ۱۱۱۱ ۱۱۱۱ ۱۱۱۱ ۱۱۱۱ ۱۱۱۱ ۱۱۱۱ ۱۱۱۱ ۱۱۱۱

۱۱۱۱ ۱۱۱۱ ۱۱۱۱ ۱۱۱۱ ۱۱۱۱ ۱۱۱۱ ۱۱۱۱ ۱۱۱۱ ۱۱۱۱ ۱۱۱۱
 ۱۱۱۱ ۱۱۱۱ ۱۱۱۱ ۱۱۱۱ ۱۱۱۱ ۱۱۱۱ ۱۱۱۱ ۱۱۱۱ ۱۱۱۱ ۱۱۱۱
 ۱۱۱۱ ۱۱۱۱ ۱۱۱۱ ۱۱۱۱ ۱۱۱۱ ۱۱۱۱ ۱۱۱۱ ۱۱۱۱ ۱۱۱۱ ۱۱۱۱
 ۱۱۱۱ ۱۱۱۱ ۱۱۱۱ ۱۱۱۱ ۱۱۱۱ ۱۱۱۱ ۱۱۱۱ ۱۱۱۱ ۱۱۱۱ ۱۱۱۱

خواستم نمونه این خط و توضیحات آن را در جزوه‌ای سی‌چهل صفحه‌ای
 منتشر کنم؛ برای اینکه جزوه، سر و شکلی پیدا کند و قابل توجه و تأثیر-
 گذار شود، تصمیم گرفتم آن را کامل‌تر کنم.

دست به کار شدم و در آثار گذشتگان «منتقد به خط فارسی» و نیز
 معاصران آن، تحقیق نمودم. نقدهای گوناگون، در حوزه‌های مختلف را جمع-

آوری نمودم. تنظیم و تألیف این کار به طول انجامید. چند سال از وقتم را گرفت؛ و منجر به آماده سازی «دانشنامه خط فارسی»^۱ شد. در این میان مشغول تدوین مقالات پیرامون تغییر خط در ایران بودم، که جناب آقای کورش صفوی، مطالبی را خبری کردند و پیامد آن، همانند سالهای قبل از انقلاب، عده‌ای به حمایت و مخالفت از طرح تغییر خط پرداختند.

۱. فهرست مطالب دانشنامه خط فارسی / تنظیم و گردآوری: کاظم استادی
- ج ۱: فلامه خط (۵۱ ص، در حال انتشار)
- ج ۲: اختراع خط (در حال تحقیق)
- ج ۳: انواع خط (در حال تحقیق)
- ج ۴: پیرامون خط (در حال گردآوری)
- ج ۵: خط در ایران ۱ و ۲ (۲۱۰ ص، در حال انتشار)
- ج ۶: سیر تحول خط عمومی فارسی (۲۰ ص، در حال انتشار)
- ج ۷: تاریخچه تغییر خط فارسی (۲ ص، انتشارات کتابخانه آیت‌الله مرعشی)
- ج ۸: فعالان اصلاح الفبا و تغییر خط فارسی (۳ ص، انتشارات علم)
- ج ۹: آخوندزاده و تغییر خط (۲۳۰ ص، در حال انتشار)
- ج ۱۰: ملکم خان و تغییر خط (۲۴۰ ص، در حال انتشار)
- ج ۱۱: مجموعه مقالات پیرامون تغییر خط ۱ و ۲ (۱۴۰ ص، در حال انتشار)
- ج ۱۲: نشریات و تغییر خط (۵۰۰ ص، در حال صفحه آرایی)
- ج ۱۳: خطوط اختراعی در دو قرن اخیر (۲۰۰ ص، در حال گردآوری)
- ج ۱۴: حکم فقهی تغییر خط (۲۰۰ ص، در حال انتشار)
- ج ۱۵: تند نویسی و آینده جدانویسی خط فارسی (۲۰۰ ص، در حال انتشار)
- ج ۱۶: نویسه گردانی و متون اسلامی (۲۰۰ ص، در حال انتشار)
- ج ۱۷: پیرامون خط فارسی - عربی (در حال گردآوری)
- ج ۱۸: بررسی خط فارسی کنونی (در حال تحقیق)
- ج ۱۹: ملاحظات طراحی خط جدید (در حال تحقیق)
- ج ۲۰: معرفی خط استادی (۲۰۰ ص، در حال صفحه آرایی)
- ج ۲۱: خط آینده جهان (در حال تحقیق)
- ج ۲۲: کتابشناسی خط فارسی (۱۸۴ ص، انتشارات کتابخانه آیت الله مرعشی)
- ج ۲۳: کتابشناسی تغییر خط (۲۰۰ ص، در حال صفحه آرایی)
- ج ۲۴: فهرست اعلام دانشنامه خط فارسی.

به نظرم رسید که اکنون، چون بیشتر خبرها از طریق اینترنت منتشر می-شود و ثبت و نگهداری آن به عنوان یک سند تاریخی در معرض خطر و نابودی قرار دارد؛ مناسب دیدم این افکار و نظرات خبری را جهت درج در تاریخ به عنوان یک سند، ماندگار نمایم تا در آینده نیز، کسانی بتوانند به آن دسترسی داشته باشند. این شد، که مجموعه حاضر تحت عنوان «خبرها و نظره‌های جدید پیرامون تغییر خط فارسی» با تمامی کمی‌ها و نواقص آن، آماده انتشار گشت.

همچنین بل تب به است که در انتهای همین کتاب، به صورت خلاصه، به برخی از ایرادات و مشکلات «مخالفان اصلاح و تغییر خط فارسی» که در این کتاب اشاره شده است پاسخ گفته‌ایم.

البته این پاسخ‌گویی، الزاماً دلیل بر موافقت ما با تغییر خط فارسی نیست؛ چرا که ما عقیده داریم که برخی از دلایل «تغییرات خط»، به خواست افراد مربوط نیست و بدون علاقه افراد و با وجود آن دلایل، خط خود به خود تغییر خواهد کرد. همانند همین اتفاقی که اکنون در فضای مجازی رخ داده است. و می‌توانم پیش‌بینی نمایم که تا بیست سال آینده و با در دست گرفتن برخی از نسل‌هایی کنونی (که آشنایی با فینگلیش ندارند)، خط رسمی ایران فینگلیش خواهد شد.

در پایان لازم است، از جناب آقای روح‌الله صباحی، سرکار خانم صباحی، که غلط‌گیری ابتدایی نوشته را به سرانجام رساندند، تشکر کنم. همچنین علاقمندم خوانندگان عزیز، مخصوصاً هنرمندان جوان و باهوش، نظرات خود را به آدرس: ostadikazem@yahoo.com در اختیارم قرار دهند.